עין משפט
נר מצוה

סה
א מיי' שם ה"ה סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' קעה ס"א

סו
ב ג מיי' פ"ד ה"ט סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' קעה ס"ב ובהג"ה

א
ד מיי' פ"ה מהל' ברכות הל"ב סמ"ג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קצב ס"א

ב
ה מיי' פ"א מה"ב ה"כ סמ"ג שם

ג
ו טוש"ע או"ח סי' קצט ס"א

ד
ז שם סעיף ב

אמר *יין ישן יין חדש צריך לברך. *שינוי יין אין צריך לברך. [א] שינוי מקום צריך לברך. הסיע דעתו כמי שהוא שינוי מקום. רבי [ב] על כל חבית וחבית שהיה פותח היה מברך עליה. ומה היה אומר. ר' יצחק רובה בשם רבי [ג] ברוך הטוב והמטיב. *מעשה בר' עקיבה שעשה משתה לשמעון בנו על כל חבית וחבית שהיה פותח היה מברך עליה ואומר חמרא טבא לחיי רבנן ולתלמידיהון. השותה מים לצמאו אומר ברוך שהכל נהיה בדברו. א"ר יונה חוץ ממי דקרים. א"ר יוסי ולכל מים שהוא צמא לה'. א"ר אבון השותה מי דקרים מהו אומר ברוך שברא מי רפואות. אית תניי תני מי דקרים ואית תניי תני מי דקלים מאן דמר מי דקרים. שהן דוקרין את המרה. ומן דמר מי דקלים שהן יוצאין מבין שני דקלים:

הדרן עלך כיצד מברכין

[ד] **שלשה** *שאכלו כאחת חייבין לזמן. [ה] אבל דמאי ומעשר ראשון שניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו [ו] והשמש שאכל כזית [ז] והכותי מזמנין

צריך לברך. עוד על יין חדש: שינוי יין. ושניהן מן הישן או מן החדש: שינוי מקום. בירך במקום אחד ושינה מקומו צריך לברך פעם אחרת כשישתה שם: הסיע. הסיח דעתו מלשתות ונמלך כמי שהוא שינוי מקום: על כל חבית וחבית שהי' פותח. אפי' שתיהם מיין חדש או מיין ישן: חוץ ממי דקרים. ששותין אותן לרפואה כדאמרי' בפ' שמנה שרצים: ולכל מים שהוא צמא להן. אם צמא הוא לשתות מברך על כל מים ואפי' הן לרפואה: שהן דוקרין את המרה. לפי שמשלשלין הרבה: שהן יוצאין מבין שני דקלים. שיש בא"י ומעין היוצא מביניהן הן לרפואה:

הדרן עלך כיצד מברכין

הלכה א מתני' שלשה שאכלו כאחת. שישבו לאכול כאחת: חייבין לזמן. להזדמן יחד ולברך בלשון רבים נברך שאכלנו משלו: דמאי. פירות עמי הארץ קרויים דמאי כלומר דא מאי מעושרין הן או לא לפי שהן חשודין על המעשרות ואסרו חכמים לאכול מפירותיהן עד שיעשר ואם אכל ולא עישר מברך עליו ולא הוי מצוה הבאה בעבירה משום דרוב עמי הארץ מעשרין הם: ומעשר ראשון שניטלה תרומתו. כלומר שלא ניטלה אלא תרומתו והיא תרומת מעשר ואע"פ שלא ניטלה ממנו תרומה גדולה וכגון בן לוי שהקדים את הכהן ולקח המעשר בשבלים קודם שחלה עליו רשות הכהן ליקח תרומה גדולה אחד מחמשים ונמצא תרומה גדולה של כהן בתוך המעשר הזה אחד מחמשים שבו מלבד תרומת מעשר שעל הלוי להפריש אחד מעשרה ואשמועינן מתני' דהכא דפטור הלוי בכה"ג מלהפריש תרומה גדולה דכתיב והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר. מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר ודרשינן האי מיעוטא להיכא שהקדימו בשבלים שעדיין לא הוקבע לתרומה: ומעשר שני והקדש שנפדו. וכגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש שהבעלים הפודין מוסיפין חומש וקמ"ל דאין החומש מעכב ובכל הני אשמועינן דאע"ג דדמו לאיסור אין כאן ברכה בעבירה כיון דבדיעבד מהני: והשמש שאכל כזית. מהו דתימא כיון שהשמש אין לו קביעות קמ"ל דאפ"ה מזמנין עליו: והכותי. הן מן האומות שהביא מלך אשור מכותא ומשאר ארצות והושיב' בערי שומרון ונתגיירו מאימת אריות שהיו אוכלים בהם כמפורש במלכים והיו שומרים תורה שבכתב וכל מצוה שהחזיקו בה היו יותר מדקדקים מישראל לפיכך היו מאמינים אותם בקצת המצות

מסורת הש"ס
שם ע' תוס' ברכות נט: ד"ה הטוב ברכות נט:
שבת סו: כביצי.
ברכות מז

מראה הפנים

לא מהני תנאי ובסעיף ג' כתב לדעת א"ח שהביא בספרו שאם היה בגן אם בירך על פירות אילן א' א"צ לברך על האחרים והוא שבשעה שבירך היה בדעתו לאכול מאותן האחרים והרי זה סותר לדברי הרמב"ם שהעתיק בסעיף ב' דלא מהני להרמב"ם אפילו אם היה בדעתו כן. ולענ"ד נראה דגם הרמב"ם מודה בזה בדין דהכא דמהני תנאי ולא היה צריך לבאר זה דפשוט הוא דמהיכי תיתי יתגרע ויברך אם היה בדעתו לאכול גם ממערבה והא דקי"ל גבי קידוש דלא מהני תנאי שאני קידוש דהתם בקביעות סעודה תליא מילתא ואין אדם קובע לסעודה אלא במקום אחד אבל הכא אין אדם קובע לאכילת פירות במקום אחד וכעין סברת הר"ן לחלק בין קידוש לשתיית יין והביאו הב"י שם ולא דמי דין זה לדין דקידוש. ואפשר כש"ע חזר בו ממה שכתב בב"י לחלק בין דעת הרמב"ם לדעת הראב"ד בדין זה והלכך כתב בסעיף ג' לדין דא"ח בשם יש מי שאומר ולא כתב וי"א כידוע דלשון זה בדבריו ז"ל לאו לשון פלוגתא הוא כדכתב הסמ"ע בחו"מ בסי' י"ו ובכמה מקומות:

יין ישן יין חדש צריך לברך. התוס' בפ' הרואה דף נ"ט ע"ב העתיקו יין חדש יין ישן ולפי גירסתם כתבו דמוכח מהכא דדוקא כשהיין השני משובח מן הראשון כמו הישן נגד החדש והיינו דמסיים שינוי יין א"צ לברך כלומר בסתם דאינו יודע איזה מהן משובח והקשו מהא דרבי דלקמן דעל כל חבית וחבית שהיה פותח היה מברך ומשמע אע"פ שהיה גרוע מן הראשון וכתבו ומיהו יש לדחות דהא דרבי לפי שלא היה מכירו אבל אם ידוע שהשני גרוע לא ובשם ר"ת כתבו דרבי חולק על זה ועוד כתבו בשם י"מ דהשיא דחדש וישן בברכת בורא פרי הגפן מיירי דומיא דשינוי מקום דבתר הכי וכן הביא הרא"ש ז"ל בפ' הרואה אלא שהתוס' לא ניחא להו לפירוש הזה וסיימו דלא מצינו כן בגמרא שלנו ואומר אני דלפי מה שכתוב לפנינו יין ישן יין חדש ולא מוכחא דבידוע שהשני משובח מיירי יש לפרש דה"ק בישן וחדש צריך לברך הטוב והמטיב אע"ג דמסתמא אין השני החדש משובח כמו שהראשון הישן אפ"ה הואיל ומין אחר מברך הטוב והמטיב שינוי יין א"צ לברך היינו אם מין אחד הוא עם הראשון ואינו משובח ממנו והואיל אין כאן שינוי המין ולא נשתנה זה לשובה כ"א שינוי יין בעלמא אין כאן ברכת הטוב והשתא הא דרבי שהיה מברך על כל חבית וחבית שהיה פותח אינו חולק כלל דמסתמא אצל רבי היו כמה וכמה מהמינים השונים מהיין ולפיכך היה אומר הטוב על כל חבית וחבית שכן דרך מהמינים להשימם כל א' וא' בפני עצמו ואף דבודאי שיש לפעמים כמה חבית ממין אחד מ"מ כששותין יין מאיזה חבית ופותחין לחבית אחרת לשתות הימנה מסתמא או מפני שהוא מין אחר או מפני שהוא משובח מן הראשון פותחין לאחרת להביא על השלחן והיינו דקאמר שהיה פותח דלכאורה מיותר הוא אלא דהא קמ"ל כדאמרן שהיה פותח להם חבית אחרת אע"פ שעדיין הי' להם לשתות מהראשונה כדי ללמדם הדין הזה וכך מתפרש למעשה דר"ע דלקמן ומזה תדע דדעת הרמב"ם ז"ל הוא ממש כמו שכתוב כאן לפנינו וכמו שפירשנו שכתב בפ"ד מברכות הלכה ט' היו מסובין לשתות יין ובא להן מין יין אחר כגון שהיו שותין אדום והביאו שחור או ישן והביאו חדש אינן צריכין לברך ברכת היין פעם שנייה אבל מברכין ברכת הטוב והמטיב וזה פשוט הוא דאם האחר משובח בודאי מן הראשון דמברכין הטוב לכ"ע ולפיכך לא היה צריך להזכיר זה כ"א כתב מה שנלמד מכאן וממעשה דרבי ור"ע כדפרישית ודעת הרשב"א ז"ל ללמוד מכאן דאפי' היין השני גרוע הוא מן הראשון מברך הטוב שכתב וז"ל והא דמברך על שינוי יין בין דבתרא עדיף מקמא בין דקמא עדיף מבתרא דאינו מברך אלא על הרבוי יין כרבי דהוה מברך אכל חביתא וחביתא אבל רבינו שלמה ז"ל כתב שתה יין בסעודה והביאו לו יין אחר טוב מן הראשון והראשון נראה עיקר ומיהת למדנו דדעת התוס' והרא"ש והוקבע בש"ע בסי' קע"ה דעל כל שינוי יין מן בסתם מברכין אפי' אינו יודע שהשני משובח רק שאינו ידוע שהוא גרוע ואפי' הראשון ישן והשני חדש זהו לכ"ע הוא מוסכם בין להרמב"ם בין להרשב"א דשייכא בו ברכת הטוב:

שינוי מקום צריך לברך. כבר זכרנו מדין הזה דמוסכם להלכה גם מסוגית הש"ס דילן בפ' ע"פ ומבית לבית דוקא הוא דנקרא שינוי מקום כמו שהבאתי לעיל בהלכה ו' ד"ה קידש בבית זה וכו' ובדבורי' שלאחריו כמה פעמים וזה שרציתי לרמז כאן דמדקאמר הכא הסיע דעתו כמי שהוא שינוי מקום וא"כ דהסית הדעת דמיא לשינוי מקום שינוי מקום נמי מדמינן להסית הדעת ומזה היה קצת ראי' לדעת הסוברים דהא דאמרינן שינוי מקום צריך לברך דוקא ברכה שלפניה על מה שהוא רוצה לאכול אבל א"צ ברכה אחרונה על מה שכבר אכל כדין היסח הדעת כמבואר בטור סי' קע"ח וכבר נתבאר לעיל מחילוק השיטות בזה:

מעשה בר"ע וכו'. בבבלי סוף פ' כמה אשה הנוסחא היא על כל כוס וכוס שהביא אמר חמרא וחיי לפום רבנן חיי וחמרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון והתם נקיט לה להשמיענו דאין בו משום דרכי האמורי כדלעיל מינה והכא שמעינן לענין דינא דברכת הטוב דסבירא לי' כרבי דלעיל דעל כל חבית וחבית בסתם מברכין ואם שאינו ידוע אם השני משובח מהראשון דכל חבית כמין אחר דיינינן לה כדלעיל ד"ה יין ישן וכו' והיינו דמסיים והומר חמרא טבא וכו' כלומר דגם שאין אנו יודעין עדיין אם זה הוא יותר טוב ממה ששתינו עם כל זה יהיה כחמרא טבא לחיי רבנן ולתלמידיהון: סליק פירקא בס"ד

שלשה שאכלו כאחת. הכא איתמר אין רשאין לחלק וכו' פירשתי בפנים לפי פירוש התוס' בריש פרקין ולפי' הגי' הכתובה כאן לפנינו וכך היא גי' הרשב"א והר' יונה והרא"ש ז"ל אלא דלפי מה שפירשו הם ז"ל אינו עולה כלל כפי' התוס' לא בהוקמתא דהני תרתי מתני' ולא בעיקר הפי' וכן מה שנמצא בהתוס' שלפנינו אחד אמר אכלו כזית זהו בתחלה נתנו דעתם לאכול זהו בסוף ולא ביארו להאי מ"ד כלום אלא דזה נראה שהוא ט"ס בדבריהם וצ"ל כמו שהוא כתוב כאן להאי מ"ד גמרו אכילתן זהו בסוף וכמו שהעתיקו כל הגדולים המביאים כאן ואין כאן מקום לומר דגי' אחרת היתה לבעלי התוס' ולא כפי כל הגי' האלו שהביאו הגדולים ז"ל לפי פירושם דהרי מבואר הוא דלפי' התוס'

פירוש מבעל ספר חרדים

מקום ולא דמי לשינוי מקום בבית אחד מפינה לפינה דהוי הבית מצרף כל הבית ותיבה כמקום אחד כך נראה מדברי רמב"ם פ"ג מהל' ברכות: ה"ג יין חדש יין ישן צריך לברך. וכן הביא הגי' הגהות מיימון בשם ראבי"ה פ"ד דהלכות ברכות ופי' צריך לברך בורא פרי הגפן דומיא דהיסח הדעת ושינוי מקום וכן הביא הרא"ש הגי' פ"ב דסוכה וכתב דזהו הפי' היותר ניחא והטעם דכיון דשתי ישן א"כ לא מופטר בחדש דבירך בתחלה דישן חשוב כמין אחר לגבי חדש משום דאשתני לעלויא. ולקמן מתמה אדר' מה מברך הא אמר דשינוי יין אין צריך לברך. ומשני נהי דאין צריך לברך הטוב והמטיב כשמביאים חדשים או ישנים אחר ראשון יין ישן ושני יין חדש מכל מקום הטוב צריך לברך עכ"ל. ולפ"ז צריך לומר דבאוצר דרבי היו כולן חדשים או ישנים ומדברי רמב"ם פ"ד מהלכות ברכות נראה דהוה גריס כגירסת הספרים יין ישן ויין חדש צריך לברך הטוב והמטיב וס"ל דהוא לשינוי מראה אדום ושחור או לבן אבל שינוי יין במראה אחד ושניהם חדשים או ישנים מברך שטוב והמטיב ולדבריו אמר על רבי על כל חבית על שרוב דהיה משונה במראה או בזמן אבל כשהיה רואה שהם שוין לא היה מברך: מבין שני דקלים. שהיו בארץ ישראל וביניהן יצא מעין מהם שהשותה מהם כוס ראשון מרפה הזבל שבמעיו כוס שני משלשלו כוס שלישי מנקה את בני מעים עד שאדם מוציאן צלולים כמו שהכניסן: סליק פירקא דביצד מברכין:

פרק ז שלשה שאכלו כאחת וכו'. כתב הרב רבי יונה שקבעו עצמן תחלה להמוציא לדידהו בהסיבה ולדידן בישיבת על שולחן או אינם רשאים ליחלק אבל אם לא נקבעו יחד לברכת המוציא רשאין ליחלק ולי נראה כדברי המפרשים שאע"פ שלא ברכו המוציא ביחד אלא א"כ נקבעו באכילת יחד ניקבעו לזימון ואין רשאין ליחלק עכ"ל הרא"ש: לזמן. להזדמן יחד לברך בלשון רבים נברך שאכלנו משלו: דמאי. פירות עם הארץ קרויים דמאי כלומר דא מאי מעושרין הן או לא לפי שהן חשודין על המעשרות ואסרו חכמים לאכול מפירותיהן עד שיעשר. ואם אכל ולא עשר מברך עליו ולא הוי מצוה הבאה בעבירה דרוב ע"ה מעשרין הן: שנטלה תרומתו ואע"פ שלא נטלה ממנו תרומה גדולה כגון בן לוי שהקדים את הכהן ולקח המעשר בשבלין קודם שנטל הכהן תרומה גדולה והכהן היה לו ליטול תרומה גדולה תחלה אחד מחמשים דרחמנא קרייה ראשית נמצאת תרומה גדולה של כהן בתוך המעשר הזה א' מנו"ן שבו לבד מתרומת מעשר שעל הלוי להפריש תרומה ממעשרו ואשמועינן מתני' דהכא דפטור הלוי מלהפריש ממנו תרומה גדולה דכתיב והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר: ומע"ש והקדש שנפדו. כגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש שהבעלים מוסיפין חומש וקמ"ל תנא דאין חומש מעכב: והשמש שאכל כזית. דמהו דתימא כיון שהשמש אין לו קביעות אלא הולך ובא אין מזמנין עליו קמ"ל ובכל הני אשמועינן דאע"ג דדמו לאיסור אין כאן ברכה בעבירה: והכותי. מן הגוים שהביא מלך אשור מכותא ומשאר ארצות ויושב אותם בערי

שנויי נוסחאות (ס"א) יין ישן יין חדש בכ"י יין חדש יין ישן.

מערכת הערוך שברא מי רפואות. בערוך (ע' דקר) מיני רפואות. [אית תניי תנין] וכו' ואית תניי תני בערוך (שם) אית תנאי דתנו וכו' ואית תנאי דתנו:

חדושי רד"א

מעשה בר"ע כו'. נ"ב ע' שבת בבלי ס"ז ע"ב: **מי דקרים** וכו'. נ"ב שבת בבלי דף ק"י ע"א:

עמודי ירושלים תנינא

שלשה שאכלו כאחת כו' זו ברכת הזימון כו' רוקח (סי' רפ"ג):